
КОМШИЈЕ ЖУТОГ ДЕРАНА ИЛИ ОНА ДРУГА АМЕРИКА

Чини се, док посматрамо тог митског *жутог дерана*, да су били у праву они који су га сместили на прво место међу свим ликовима уметности стрипа. Истина је да се његов творац, Ричард Фелтон Аутколт, усмерио различитим трачницама од Буша, Кристофа и Тепфера, својих претходника, чак се вративши неколико корака уназад, одустајући од приказа у *низу* сличица (призора); међутим, његови *панели* носили су у себи довољно динамике, чак и сликовно–приповедачке *кинетичке енергије*, да бисмо до изражаја, поред визуелне представе, имали наративни ток.¹ Чинило се, у тим раним данима, да панели потпуније, делатније, па и духовитије могу да прикажу глобалну стварност сиротињских четврти у растућим америчким велеградима, насељеним махом имигрантима различитих европских националности. Али оно што је тим панелима давало подстицај није проистицало једино из стваралачке (уметничке) сфере, већ, исто тако, и исто толико, из потребе за истицањем посебног карактеристичног за нижу класу, социјалног миљеа. Двојица великих такмаца на подручју штампе, с краја деветнаестог и почетка двадесетог века у Америци, имала су идеју да ће (тешку) усељеничку стварност побити непосредним и делатним хумором;² то, међутим, није само био начин за придобијање све већег броја читалаца, већ и усађивања, у те исте читаоце, очекивања да буду прихваћени конституент нове животне средине. Чувени образац *melting pot*-а – посуде за

---

1 Имајући у рукама једну несвакидашњу *ликовну инсценирацију*, Аутколт се, као човек несумњиве луцидности, вишеструко потрудио да искористи свој, као што је већ стотину година свима знано, насумични проналазак; и тако је, са растом популарности свог стрипа, првобитне панеле у каснијем раду све више замењивао класичном стрипском формом: заокруженим низом од (углавном) равномерно распоређених сличица.

2 Прича о настанку и првобитном развоју цеза заснована је на готово идентичним основама; линије развоја на подручјима популарне културе увек су водиле од сиромашних градских четврти према отменим квартовима.

справљање јединственог јела од најразличитијих састојака (нација) – бивао је делотворан већ у првој, а сигурно у другој усељеничкој генерацији; али, истовремено, са јачањем *инклузионог* елемента повремено непријатан, саркастични хумор на рачун имиграната, постепено је губио тле, препуштајући класи на челу државе да потражи нове начине и путеве асимилације

Трудољубивим аналитичарима социјалних *турбуленција* у економски, а поготово технолошки све снажнијој Америци (Сједињеним Државама) чињеница да се у визуелним медијима, стрипу колико и филму, најотвореније испољава брзина промена није промакла, при чему је штампа – дневници великих тиража – до појаве радиофоније чинила најбољег *преносника* информација (а убрзо и масовне забаве). И када се, технолошком грешком у колор издањима, појавио један неугледни момчић у жутој кошуљици, стрип је, као и други визуелни медији на свој начин, добио свог не само социјалног већ и уметничког *репрезента*. Тај жути деран, међутим, у почетку једва да је био уочен; осим жутила, на крају крајева, бар у почетку није имао никакву другу особину која би га истицала. Често лакоруко примењиваном интелектуалном спекулацијом, ипак, у даљем развоју ствари израстао је до симбола – поготово што се и стрипу, као и низу других медија, па и тек зачетих уметничких дисциплина, оно што је настало као случајност, чак и техничка грешка, неретко тумачи као стваралачко откриће.

Није, дакле, тешко замислити постојање оних који појаву *Жутог дерана* (*The Yellow Kid*) сматрају неком врстом техничког *инцидента*, или, једноставније речено, случајношћу, односно техничким промашајем. Ипак, овакво становиште, уместо да им препречава пут, у осетно већој мери отвара нова питања. Има ли смисла, питање је, и на овом подручју, и на појединачном случају *Жутог дерана*, још једном тражити изговор у разрешењу нерешиве дилеме о случајности и нужности? Уметност, кажу једни, не трпи случајности, док други додају да креативни *инфлукс*, не само када је уметничко дело у питању, носимо дубоко у свом бићу.³ Импровизација или предестинација?

Све су аналогije опасне, макар само зато што се заснивају на недоречености. Ни са *Жутиим дераном* није другачије, тај

---

3 Класичан је пример случај Ел Грека, шпанског сликара из шеснаестог века, са ликовима које карактерише (претерана) издуженост лица, па и читавих фигура. Сматрало се дуго времена да се ради о стилу, док коначно није превладао став да се ради о *оптичкој деформацији* сликаревог чула вида.

стрип јесте настао технолошком грешком, али остаје (отворено) питање није ли та технолошка грешка била намерна, производ (можда) туђег ума који је предвидео историјске и феноменолошке последице (наводно) претеране употребе жуте боје. Зато једино у хотимичан избор боје можемо сумњати: жути деран могао је, исто тако, бити црвен или плав.⁴

Првна вредност овог (прото)стрипа, дакле, сабрана је и изложена на две равни. Једну, дакако, чини социјални аспект, у основи *документаристичке провенијенције*, и сваки разговор о њему неминовно би довео до истог закључка. Али, тај закључак, с друге стране, захтева и један додатак, такође вредносног типа: он, наиме, чини да стрип буде изједначен са већином уметничких дисциплина које нам дају сведочанство о свету у коме живимо (или, како ће можда једног дана рећи, о свету, малом или великом, у каквом смо живели: какве смо градили куће, како смо се одевали, како смо се лечили, како смо пријатељевали и како и колико смо се волели). Али, није довољно да, суочени са *Жутим дераном*, извлачимо *a posteriori* закључке који се, иначе, првенствено тичу научне обраде животних искустава. Пред нама је, заправо, бар у овом часу много важнија потреба: да се позабавимо вредношћу не Аутколтовог социјалног исказа, већ вредношћу његовог (визуелно-наративног) израза.

Његов је цртеж, да онда наведемо, веома густ, композиционо неразливен, суштаствен у представљању ликова, пун унутрашње динамике и речитих детаља, доследно у складу са временом (у сликању ликова и амбијента). То чини да се налазимо пред двоструким задатком – често заморним, али и испуњавајућим – да све нити повежемо у клупко глобалне експресије. То је клупко, онда, како се можемо осведочити, дело у коме нема судара, сувишака, ни заосталог отпада; као да је, заправо, изливано из једног комада, сфере у којој се, у великом парадоксу, преламају сва обећања и радости живљења. Смех је господар призора и чини се, понекад, као да је срећа (приказаног света) у сиромаштву; али то је зато што су пред тај свет постављени циљеви за које су сигурни да ће бити остварени, ако не одмах, можда у другој или трећој генерацији.

Још један елемент, готово по диктату, Аутколтов стрип везује за графичку уметност, линије и мрље изведене су тако да

---

⁴ Не и зелен, или љубичаст, или шарен; ради се, у његовом случају, о једној од *основних* боја спектра. Свако *мешање* боја искључило би случај и ми бисмо били лишени задовољства што се, ево, већ више од стотину година бавимо загонетком деранове *журоће*.

